

ЗАТВЕРДЖУЮ

Президент державного некомерційного підприємства «Національний університет «Київський авіаційний інститут»



Ксенія СЕМЕНОВА

2026 року

ВИСНОВОК

Державного некомерційного підприємства «Національний університет «Київський авіаційний інститут» (далі – КАІ) про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Соловей Наталії Миколаївни, поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія» «Психологічні особливості жінок з проблемами гендерної ідентичності»

Витяг

із протоколу № 7 розширеного засідання
кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ
від 10 квітня 2026 року

Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники кафедри авіаційної психології та управління людським фактором :

Головуючий на засіданні – к.психол.н., доцент, доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором Карпілянський Д.А.;

Яковицька Л.С., д.психол.н., професор, в.о. завідувача кафедри авіаційної психології та управління людським фактором;

Помиткіна Л.В., д.психол.н., професор, професор кафедри авіаційної психології та управління людським фактором;

Вашека Т.В., к.психол.н., доцент, доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором;

Мужанова Н.В., к.психол.н., доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором;

Дідух М.М., к.психол.н., доцент, доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором;

Ковальова А.П., викладач кафедри авіаційної психології та управління людським фактором;

Петренко О.В. канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором;

Сечейко О.В. канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором;

Гаврилова Н.С. ст. викладач кафедри авіаційної психології та управління людським фактором;

Гірчук О.В., старший викладач кафедри авіаційної психології та управління людським фактором;

Батуринська Г.М., старший викладач кафедри авіаційної психології та управління людським фактором;

Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники інших кафедр КАІ:

Кокарева А.М., к.пед.н., доцент, декан Факультету наук про здоров'я;

Горбенко С.Л., к.психол.н., доцент, доцент кафедри педагогіки та психології професійної освіти.

Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники з інших навчальних закладів:

Сулрун Д.М., д.пед.н., професор кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України;

Синишина В. М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри психології Ужгородського національного університету.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспірантки кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ Соловей Наталії Миколаївни на тему «Психологічні особливості жінок з проблемами гендерної ідентичності», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», за спеціальністю 053 «Психологія».

Науковий керівник Вашека Т.В. к.психол.н., доцент, доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором;

Дисертація виконувалась на кафедрі авіаційної психології та управління людським фактором Факультету наук про здоров'я КАІ. Тему дисертаційного дослідження «Психологічні особливості жінок з проблемами гендерної ідентичності» затверджено на засіданні Вченої ради факультету лінгвістики та соціальних комунікацій 17 листопада 2022 року протокол № 7.

Виступили:

Здобувачка Соловей Наталія Миколаївна представила презентацію за основними положеннями дисертації «Психологічні особливості жінок з проблемами гендерної ідентичності», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», за спеціальністю 053 «Психологія».

Доповідачка обґрунтувала актуальність обраної теми, визначила мету, завдання, методологію та методику дослідження, охарактеризувала об'єкт і предмет дисертації, виклала основні наукові положення та висновки, що виносяться на захист, вказала наукову новизну та практичну значущість роботи, а також зазначила про впровадження результатів дослідження.

Дисертаційне дослідження присвячене вивченню психологічних особливостей жінок із проблемами гендерної ідентичності. У роботі гендерна

ідентичність розглядається як складний багатовимірний психічний феномен, що формується у взаємодії біологічних, психологічних, соціальних і культурних чинників та відображає ступінь інтеграції тілесного, афективного, символічного й інтерсуб'єктивного досвіду.

У роботі здійснено теоретичний аналіз сучасних підходів до розуміння гендерної ідентичності та розроблено авторську динамічну психоаналітичну модель її становлення, що відображає багаторівневу організацію психічного досвіду та процес інтеграції тілесного, афективного, символічного й інтерсуб'єктивного вимірів.

Доповідачка комплексно дослідила психологічні особливості жінок із різними типами гендерної ідентичності, зокрема внутрішню конфліктність, механізми психологічного захисту, особливості сексуальної сфери та рівень задоволеності життям як інтегрального показника адаптивності, та емпірично довела зв'язок між типом гендерної ідентичності та специфікою внутрішньопсихічної організації особистості.

У дослідженні розроблено та психометрично обгрунтовано авторський опитувальник, що дозволив здійснювати комплексну оцінку структурних, тілесних і соціокультурних аспектів гендерної ідентичності жінок.

Особливу увагу приділено розробленню та апробації психоаналітично орієнтованого методу символічної реконструкції симптома, який спрямований на глибинне опрацювання внутрішніх конфліктів і інтеграцію психічного досвіду. Показано, що його застосування супроводжується системними позитивними змінами, зокрема зниженням внутрішньої конфліктності, трансформацією механізмів психологічного захисту та підвищенням рівня життєвої задоволеності.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів у психотерапевтичній та консультативній практиці, а також у підготовці фахівців у галузі психології.

Таким чином, результати дослідження розширюють уявлення про психодинамічні механізми формування гендерної ідентичності та обгрунтовують ефективність психоаналітично орієнтованого підходу як засобу глибинної психокорекції.

Після закінчення презентації Соловей Н.М. присутніми на захисті фахівцями були поставлені наступні запитання:

Запитання до здобувача:

1. **Карпілянський Д.А.**, к.психол.н., доцент, доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ.

Запитання: Чим обумовлена актуальність обраної теми дослідження та в чому полягає її проблематика?

Відповідь: Дякую за запитання. Вважаю цю тему актуальною, оскільки сьогодні питання ідентичності стає більш складним на фоні соціальних змін і війни в Україні. Ці умови значно впливають на психоемоційний стан жінок і посилюють внутрішні конфлікти. Труднощі з розумінням себе, своєї ролі та ідентичності безпосередньо пов'язані з ментальним здоров'ям. Саме тому ця тема є не лише теоретичною, а й практично важливою.

2. **Помиткіна Л.В.**, д.психол.н., професор, професор кафедри авіаційної

психології та управління людським фактором КАІ.

Запитання: З чим пов'язаний вибір теми, і чи є проблема гендерної ідентичності актуальною для українських жінок?

Відповідь: Дякую за запитання. Вибір теми пов'язаний із моєю роботою в приватній психотерапевтичній практиці. З 2019 року до мене звертаються жінки, які мають труднощі з ідентичністю, зокрема прояви маскулінності та внутрішні конфлікти, пов'язані з цим. На цьому підґрунті мною було прийнято рішення дослідити цю тему більш глибоко та на науковому рівні. В умовах сучасних соціальних змін і війни ці труднощі лише посилюються. Тому я вважаю, що проблема гендерної ідентичності є актуальною для українських жінок і потребує глибшого дослідження.

3. Синишина В. М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри психології Ужгородського національного університету.

Запитання: Чому Ви обрали саме психоаналітичний підхід як провідний у дослідженні гендерної ідентичності?

Відповідь: Дякую за запитання. Обрали психоаналітичний підхід, тому що він дозволяє розглядати гендерну ідентичність не лише як зовнішню поведінку чи роль, а як глибинний психічний процес. У цьому підході враховуються несвідомі процеси, ідентифікації, інтроспекції, внутрішні конфлікти та об'єктні стосунки, які впливають на те, як формується уявлення людини про себе. Це важливо, оскільки в реальності ці труднощі проявляються не тільки на поведінковому рівні, а й у переживанні себе, у стосунках і в емоційному стані. Саме тому психоаналітичний підхід дозволяє найбільш глибоко дослідити цю тему в межах даного дослідження.

4. Сечейко О.В., канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ.

Запитання: Поясніть принцип відбору респондентів до вибірки дослідження. Чи були ці респонденти клієнтами вашої психотерапевтичної практики?

Відповідь: Дякую за запитання. Відбір респондентів здійснювався на основі визначених критеріїв із використанням психодіагностичного інструментарію. Зокрема, застосовувалася методика Сандри Бем, яка дозволила визначити типи гендерної ідентичності респонденток (фемінний, маскулінний, андрогінний) уже в процесі дослідження.

Мої клієнти не входили до вибірки дослідження, оскільки вони перебувають у процесі психотерапії. Їх включення могло б вплинути на результати дослідження та порушити їх об'єктивність; тому це було б методологічно некоректно.

5. Сечейко О.В., канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ.

Запитання: Чи розділяли ви респондентів за рівнем задоволеності або незадоволеності власною гендерною ідентичністю?

Відповідь: Дякую за запитання. Ні, окремий розподіл респондентів за критерієм задоволеності або незадоволеності власною гендерною ідентичністю не здійснювався. У дослідженні використовувався комплекс психодіагностичних методик, зокрема методика Сандри Бем для визначення типів гендерної ідентичності, опитувальник Лйзенка для дослідження

установок щодо сексу, методики дослідження психологічних захисних механізмів, методика на задоволення життям, а також авторський опитувальник. Це дозволило комплексно проаналізувати психологічні особливості респондентів без попереднього поділу за рівнем задоволеності власною гендерною ідентичністю.

6. Сечейко О.В., канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ.

Запитання: Які результати були отримані після корекції рівня задоволеності життям?

Відповідь: Дякую за запитання. Після проведення корекції в експериментальній групі було зафіксовано статистично значуще підвищення рівня задоволеності життям за шкалою Дінера. Порівняльний аналіз показників експериментальної та контрольної груп показав, що в експериментальній групі ці показники є вищими. Отримані результати свідчать про позитивну динаміку та ефективність проведеної корекційної роботи.

7. Яковицька Л.С., д.психол.н., професор, в.о. завідувача кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ.

Запитання: Конкретизуйте суть розробленого вами методу.

Відповідь: Дякую за запитання. Суть мого методу полягає в тому, що симптом розглядається не лише як проблема, яку потрібно усунути, а як прояв внутрішнього конфлікту, що має свій психологічний зміст і захищену функцію. У процесі роботи навколо симптома формується асоціативне поле, яке допомагає виявити пов'язані з ним образи, афекти, внутрішні заборони та несвідомі переживання. Через символізацію, інтерпретацію та афективне опрацювання симптом поступово переводиться з рівня несвідомого реагування у площину усвідомлення. Це дає можливість не лише послабити симптом, а й глибше опрацювати внутрішній конфлікт, який стоїть за ним.

Після відповідей на запитання виступили:

Науковий керівник – к.психол.н., доцент, доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ Вашека Т.В.

Вашека Т.В.: дисертаційне дослідження присвячене актуальній проблемі сучасної психологічної науки, що стосується формування жіночої гендерної ідентичності та її психокорекції в умовах соціальних змін і воєнного стану в Україні. Тема має значення не лише з теоретичної точки зору, але й у контексті збереження ментального здоров'я жінок.

У роботі значну увагу приділено жінкам із маскулініними рисами гендерної ідентичності. Показано, що їхня зовнішня соціальна адаптованість і результативність можуть поєднуватися з внутрішньою напругою, жорсткістю захисних механізмів і труднощами у сфері тілесності та емоційного переживання. Такі особливості розглядаються як прояв внутрішньої неузгодженості психічного функціонування.

Важливим результатом дослідження є наявність авторських розробок. Представлено авторський опитувальник, спрямований на вивчення психосоціальних чинників сексуальності та гендерної ідентичності жінок, а також запропоновано авторську модель формування жіночої гендерної ідентичності. Окремо підкреслюється розробка та апробація методу

символічної реконструкції симптома як інструменту глибинної психокорекційної роботи.

Авторкою здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз наукових джерел, коректно підібрано психодіагностичний інструментарій та проведено емпіричне дослідження з дотриманням етичних норм. Робота виконана самостійно, вирізняється логічністю, послідовністю викладу та обґрунтованістю висновків.

Дисертаційне дослідження характеризується науковою зрілістю, глибиною опрацювання матеріалу та логічністю викладу, а отримані результати мають теоретичну і практичну значущість. Робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, результати якого можуть бути використані у психотерапевтичній та консультативній практиці.

Рецензенти дисертаційної роботи, які наголосили на позитивних аспектах дослідження та висловили свої побажання та зауваження:

Яковицька Л.С., д.психол.н., професор, в.о. завідувача кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ: дисертаційне дослідження присвячене актуальній проблемі сучасної психологічної науки, що стосується становлення жіночої гендерної ідентичності в умовах сучасних соціокультурних змін. Підкреслюється, що трансформація соціальних ролей жінки у поєднанні з викликами воєнного часу створює особливе поле внутрішніх суперечностей, які впливають на цілісність та структуру ідентичності.

Робота вирізняється глибиною теоретичного обґрунтування. Авторка демонструє обізнаність у різних наукових підходах, поєднуючи психоаналітичну традицію з сучасними гендерними та міждисциплінарними концепціями. Представлений аналіз є системним, логічно вибудованим і створює цілісне уявлення про гендерну ідентичність як багаторівневий психічний феномен.

Значну наукову цінність має розробка авторської моделі формування жіночої гендерної ідентичності, яка інтегрує різні рівні психічної організації та дозволяє поєднати теоретичний аналіз з емпіричним дослідженням. Важливим є також використання комплексу психодіагностичних методик у поєднанні з авторським опитувальником, що забезпечує глибокий і багатовимірний аналіз досліджуваного феномену.

Емпірична частина роботи характеризується чіткою організацією, логікою побудови та високим рівнем інтерпретації отриманих результатів. Авторка не обмежується описом статистичних даних, а здійснює їх змістове осмислення в межах психоаналітичного підходу, що дозволяє розкрити внутрішню динаміку психічного функціонування.

Окремої уваги заслуговують розробка та апробація методу символічної реконструкції симптома. Показано, що симптом розглядається як носій внутрішнього конфлікту, а його опрацювання спрямоване на символізацію, усвідомлення та інтеграцію досвіду. Запропонований метод має як теоретичну, так і практичну значущість і може бути використаний у психотерапевтичній практиці.

Дисертаційне дослідження вирізняється концептуальною цілісністю, поєднанням теоретичного, емпіричного та практичного рівнів аналізу.

Отримані результати мають наукову новизну, є обґрунтованими та мають практичне значення.

Таким чином, дисертаційне дослідження характеризується високим рівнем наукової обґрунтованості, внутрішньою логічною узгодженістю та концептуальною цілісністю. Робота поєднує глибокий теоретичний аналіз із належним емпіричним підтвердженням отриманих результатів, що свідчить про її наукову новизну та практичну значущість. Представлене дослідження відповідає сучасним вимогам до дисертаційних робіт за спеціальністю психологія та заслуговує на позитивну оцінку.

Дідух М.М., к.психол.н., доцент, доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ: дисертаційне дослідження присвячене актуальній і складній проблемі сучасної психологічної науки, що стосується вивчення психологічних особливостей жінок із труднощами гендерної ідентичності. Підкреслюється, що в умовах сучасних соціокультурних змін ця проблема набуває особливої значущості, оскільки пов'язана з психічним благополуччям, адаптацією та якістю життя жінок.

Робота вирізняється міждисциплінарним характером та поєднанням різних рівнів аналізу. Авторка здійснює глибоку систематизацію наукових підходів до розуміння гендерної ідентичності та пропонує цілісне бачення її становлення як багатовимірного психічного утворення, що формується у взаємодії біологічних, психологічних і соціокультурних чинників.

Теоретична частина дослідження характеризується високим рівнем наукової ерудиції, здатністю до критичного осмислення різних підходів і їх інтеграції. Особливу наукову цінність має розроблена авторська динамічна психоаналітична модель встановлення жіночої гендерної ідентичності, яка відзначається цілісністю, багаторівневістю та внутрішньою логікою.

Емпірична частина роботи організована на високому методологічному рівні. Використання комплексу психодіагностичних методик у поєднанні з авторським опитувальником дозволило здійснити глибокий аналіз психологічних особливостей жінок. Отримані результати є переконливими, внутрішньо узгодженими та мають глибоку інтерпретацію. Особливо підкреслюється встановлення зв'язків між членами гендерної ідентичності, механізмами психологічного захисту, особливостями сексуальної сфери та рівнем задоволеності життям.

Окремої уваги заслуговує розробка та апробація методу символічної реконструкції симптома, який розглядається як ефективний інструмент глибинної психокорекції. Показано, що застосування методу сприяє позитивним змінам у різних сферах психічного функціонування та підвищенню рівня інтеграції внутрішнього досвіду.

Дослідження характеризується науковою новизною, концептуальною глибиною, логічністю викладу та практичною значущістю. Запропоновані авторські розробки можуть бути використані у психотерапевтичній, консультативній та науково-дослідницькій практиці.

У цілому дисертаційна робота є завершеним, самостійним і цілісним науковим дослідженням, виконаним на високому рівні, результати якого мають важливе значення для розвитку сучасної психологічної науки та практики та може бути рекомендована разовій спеціалізованій вченій раді КАІ для захисту.

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Карпілянський Д.А., к.психол.н., доцент, доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ.

Підкреслив значущість виконання дисертаційного дослідження в парадигмі психоаналітичного підходу, зазначивши його перспективність для розвитку сучасної психологічної науки і практики. Наголосив на тому, що в Україні планується впровадження сертифікації психологів, зокрема з урахуванням методів професійної діяльності, що підвищує актуальність і практичну цінність обраного напрямку дослідження.

Звернув увагу на доцільність подальшого розвитку та правового оформлення авторського методу символічної реконструкції симптома, зокрема його можливого патентування як самостійної психокорекційної розробки.

Таким чином, дисертаційне дослідження оцінюється як актуальне, перспективне та таке, що має вагоме значення для розвитку теорії і практики психології.

Помиткіна Л.В., д.психол.н., професор, професор кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ.

Наголосила на актуальності теми дисертаційного дослідження та його практичній значущості для сучасної психологічної науки і практики. Підкреслила, що робота має прикладний характер, а отримані результати можуть бути ефективно використані у психотерапевтичній та консультативній діяльності.

Узагальнюючи зазначене, дисертаційне дослідження оцінюється як актуальне, практично значуще та таке, що має перспективи подальшого впровадження у професійну діяльність психологів.

Сечейко О.В., канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ.

Позитивно відзначила розроблений авторський метод символічної реконструкції симптома. Звернула увагу на його структуру, зокрема поєднання групової та індивідуальної форм роботи, що розширює можливості його практичного застосування та підвищує ефективність психокорекційного впливу.

Отже, запропонований авторський метод оцінюється як науково обґрунтований, практично доцільний та перспективний для використання у психотерапевтичній практиці.

Кокарєва А.М., к.пед.н., доцент, декан Факультету наук про здоров'я КАІ.

Відзначила оригінальність дисертаційного дослідження, підкреслила його актуальність та резонанс у сучасному науковому й практичному середовищі. Зазначила, що дослідження відповідає актуальним запитам часу та викликає значний інтерес у професійній спільноті.

Дисертаційне дослідження оцінюється як актуальне, оригінальне та таке, що має значний науковий і практичний інтерес.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Соловей Наталії Миколаївни на тему: «Психологічні особливості жінок з проблемами гендерної ідентичності», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія»

1. Обґрунтування вибору теми дослідження. В умовах сучасних соціокультурних трансформацій проблема становлення гендерної ідентичності набуває особливої актуальності, оскільки пов'язана з переосмисленням соціальних ролей жінки, зміною ціннісних орієнтацій та зростанням вимог до особистісної самореалізації. Поєднання професійної діяльності, особистого життя та внутрішніх очікувань часто супроводжується підвищеною внутрішньою напругою, труднощами у міжособистісних стосунках, сфері тілесності та сексуальності.

Гендерна ідентичність розглядається як складний багатовимірний феномен, що формується у взаємодії біологічних, психологічних, соціальних і культурних чинників та відображає ступінь інтеграції внутрішнього досвіду особистості. Порушення цієї інтеграції проявляється у внутрішній конфліктності, труднощах афективної регуляції, проблемах у близьких стосунках і зниженні рівня задоволеності життям.

Практичний досвід психотерапевтичної роботи підтверджує зростання кількості запитів, пов'язаних із внутрішньою неузгодженістю, труднощами у сфері близькості та сексуальності, що зумовлює необхідність глибинного психологічного аналізу проблем гендерної ідентичності.

Таким чином, дослідження має теоретичну і практичну значущість та визначає наукову і соціальну актуальність обраної теми дисертаційної роботи.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри авіаційної психології Державного університету «Київський авіаційний інститут» на тему «Життєстійкість особистості як фактор здоров'язбереження в умовах невизначеності» (реєстраційний номер – №23-2022/12.01.11).

Тема дисертації відповідає освітньо-науковій програмі «Психологія» за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 053 «Соціальні та поведінкові науки» в КАІ та відповідає низці її освітніх компонентів, зокрема ОК 1.1.1, ОК 1.2.1, ОК 1.3.1, ОК 1.3.1, ОК 1.3.2, ОК 1.3.3, ОК 1.3.4, ОК 1.3.5, ОК 1.5.1.

3. Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні психологічних

особливостей жінок із проблемами гендерної ідентичності у структурному, функціональному, психодинамічному та соціокультурному вимірах, а також у визначенні можливостей психоаналітично орієнтованої психокорекції як засобу глибишої трансформації особливостей психічного функціонування.

Відповідно до мети та гіпотези було визначено наступні *завдання*:

- здійснити комплексний теоретико-методологічний аналіз проблеми становлення жіночої гендерної ідентичності у психоаналітичному контексті з урахуванням впливу сучасних соціокультурних трансформацій і трансформації гендерних сценаріїв;

- розробити та операціоналізувати авторську динамічну психоаналітичну модель становлення жіночої гендерної ідентичності шляхом виокремлення системи психодинамічних показників, придатних до емпіричної верифікації;

- здійснити емпіричне дослідження психологічних особливостей жінок із фемінним, маскуліним та андрогінним типами гендерної ідентичності, зокрема специфіки внутрішньоособистісних конфліктів, афективної регуляції, механізмів психологічного захисту, рівня інтеграції тілесності та сексуальності, а також суб'єктивної задоволеності життям як інтегрального індикатора адаптивності, з подальшим визначенням типу гендерної ідентичності, що характеризується підвищеною конфліктністю та зниженим рівнем адаптаційного потенціалу;

- розробити та апробувати психоаналітично орієнтований метод символічної реконструкції симптома, спрямований на опрацювання внутрішньоособистісних конфліктів і трансформацію характеристик психічного функціонування жінок із маскуліним типом гендерної ідентичності;

- здійснити емпіричну перевірку ефективності авторського методу символічної реконструкції симптома у жінок із маскуліним типом гендерної ідентичності на основі оцінки динаміки механізмів психологічного захисту, особливостей тілесності та сексуальності, а також рівня суб'єктивної задоволеності життям.

4. Об'єкт дослідження – гендерна ідентичність жінок.

5. Предмет дослідження – психологічні особливості жінок із проблемами гендерної ідентичності та можливості психокорекції у контексті психоаналітичного підходу.

6. Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань у дисертаційному дослідженні використано комплекс взаємодоповнюючих теоретичних, емпіричних та математико-статистичних методів, що забезпечив цілісність і валідність отриманих результатів.

Теоретичні методи: аналіз і синтез психоаналітичних, психодинамічних і гендерних концепцій, що застосовувалися для систематизації та теоретичного осмислення підходів до розуміння гендерної ідентичності, у результаті чого визначено теоретико-методологічні засади дослідження; порівняльний аналіз наукових підходів до проблеми становлення жіночої гендерної ідентичності, спрямований на виявлення спільних і відмінних концептуальних засад різних підходів, що дозволило обґрунтувати наукову позицію дослідження; узагальнення результатів вітчизняних і зарубіжних теоретичних та емпіричних досліджень, спрямоване на інтеграцію наукових даних, що забезпечило обґрунтування напрямку емпіричного дослідження.

Емпіричні методи:

- включене клінічне спостереження у процесі індивідуальної психоаналітичної роботи, що застосовувалося для дослідження особливостей психічного функціонування респонденток, що дало змогу виявити особливості психічного функціонування та динаміку внутрішньоособистісних конфліктів;

- напівструктуроване психоаналітично орієнтоване інтерв'ю, спрямоване на аналіз досвіду становлення гендерної ідентичності, тілесного самосприйняття та міжособистісної взаємодії, що дозволило отримати емпіричні дані щодо особливостей формування гендерної ідентичності.

Психодіагностичні методи:

- методика визначення гендерної ідентичності С. Бем (Bem Sex-Role Inventory, BSRI), що використовувалася для ідентифікації типів гендерної ідентичності (фемінний, маскулінний, андрогінний) та оцінки ступеня інтеграції маскулінних і фемінних характеристик у структурі Я-образу, що дозволило визначити типологію гендерної ідентичності досліджуваних та рівень інтегрованості Я-образу; у дослідженні BSRI застосовано як базовий рівень діагностики;

- авторський опитувальник психосоціальних чинників сексуальності та гендерної ідентичності жінок (α Кронбаха = 0,88), спрямований на комплексну оцінку структурних, афективних, тілесних і соціокультурних компонентів гендерної ідентичності, що дозволило виявити особливості взаємозв'язків між її компонентами;

- методика дослідження механізмів психологічного захисту Р. Плутчика, Г. Келлермана та Х. Конте (Life Style Index, LSI), що дозволяє ідентифікувати провідні захисні механізми та оцінити рівень інтеграції Я, у результаті чого було визначено домінуючі захисні механізми та особливості інтеграції Я у досліджуваних;

- методика дослідження сексуальних установок Г. Айзенка (Eysenck Inventory of Attitudes to Sex, EIAS), спрямована на визначення параметрів сексуальних установок, рівня сексуальної свободи та ригідності, а також сексуальної невротичності, що дозволило визначити особливості сексуальних установок досліджуваних;

- шкала задоволеності життям Е. Дінера (Satisfaction With Life Scale, SWLS), що використовувалася для оцінки суб'єктивного рівня задоволеності життям як інтегрального індикатора адаптивності, що дозволило визначити рівень задоволеності життям досліджуваних.

Математико-статистичні методи: методи описової статистики, що застосовувалися для узагальнення та первинної обробки емпіричних даних; кореляційний аналіз із використанням коефіцієнта кореляції Пірсона, спрямований на виявлення взаємозв'язків між досліджуваними змінними, що дозволило встановити статистично значущі зв'язки; t-критерій Стюдента для незалежних і залежних вибірок, що використовувався для перевірки відмінностей між групами, що забезпечило перевірку висунутих гіпотез і статистичну достовірність отриманих результатів.

7. Наукова новизна дослідження: полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному дослідженні психодинамічних механізмів становлення жіночої гендерної ідентичності та представлена такими положеннями:

уперше:

- теоретично обґрунтовано та концептуалізовано динамічну психоаналітичну модель становлення жіночої гендерної ідентичності, яка інтегрує тілесний, афективний, символічний, інтересуб'єктивний та інтегративний рівні психічної організації та репрезентує її як процесуально-динамічну систему, що розгортається через їх взаємодію; доведено, що системоутворювальним механізмом формування цілісної ідентичності виступає здатність до символізації досвіду, яка забезпечує інтеграцію суперечливих аспектів Я;

- розроблено та психометрично верифіковано авторський психодіагностичний інструмент – «Опитувальник психосоціальних чинників сексуальності та гендерної ідентичності жінок», який характеризується належними показниками внутрішньої узгодженості (α Кронбаха = 0,88), ретестової надійності та конструктивної валідності й забезпечує комплексну оцінку структурних, тілесних і соціокультурних параметрів гендерної ідентичності;

- теоретично обґрунтовано та апробовано психоаналітично орієнтований метод символічної реконструкції симптома як ефективний інструмент психокорекційного впливу на внутрішньоособистісні конфлікти жінок із маскуліним типом гендерної ідентичності; доведено, що його застосування сприяє зниженню рівня конфліктності, послабленню ригідності захисних механізмів, підвищенню рівня інтеграції тілесності та сексуальності, а також зростанню суб'єктивної задоволеності життям;

удосконалено:

- емпірично встановлено закономірні зв'язки між типами гендерної ідентичності жінок і їх психодинамічними характеристиками, зокрема рівнем внутрішньоособистісної конфліктності, специфікою механізмів психологічного захисту, особливостями сексуальної сфери та рівнем суб'єктивної задоволеності життям як інтегрального показника адаптивності;

набули подальшого розвитку:

- побудовано та емпірично підтверджено структурну модель очікуваних результатів психоаналітичної інтервенції, яка відображає системні трансформації на рівні Я-структур, тілесно-сексуальної інтеграції, інтересуб'єктивної взаємодії та загальної адаптивності особистості.

8. Теоретичне значення. Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, а також їх достовірність забезпечені ґрунтовним теоретичним аналізом проблеми, логікою побудови дослідження, узгодженістю теоретичних і емпіричних результатів, а також використанням валідного психодіагностичного інструментарію, що підтверджується такими положеннями:

- поглиблено психоаналітичне розуміння становлення жіночої гендерної ідентичності як багаторівневої психічної організації, що формується у взаємодії тілесного, афективного, символічного, інтересуб'єктивного та інтегративного компонентів;

- уточнено психодинамічні механізми функціонування жіночої гендерної ідентичності залежно від її типу (фемінний, маскуліний, андрогінний), а також

їхній зв'язок із внутрішніми конфліктами, особливостями афективної регуляції, сексуальної сфери та рівнем життєвої задоволеності;

- розширено теоретичні уявлення про структурні, функціональні та соціокультурні чинники жіночої гендерної ідентичності шляхом інтеграції психоаналітичних концепцій із аналізом сучасних гендерних трансформацій;

- удосконалено концептуальний апарат психоаналітичної теорії через обґрунтування можливості операціоналізації психоаналітичних конструктів у дослідженні жіночої гендерної ідентичності, зокрема тілесного прийняття, інтеграції афектів і бажань, реляційної зрілості та здатності до символізації негативного досвіду;

- поглиблено розуміння ролі симптома як форми символічної регуляції внутрішніх конфліктів жіночої ідентичності та обґрунтовано можливість його реконструкції як механізму психічної інтеграції та розвитку;

- результати дослідження доповнюють психоаналітичну теорію жіночності, зокрема в частині осмислення взаємодії маскулітних і фемінінних аспектів як чинника переходу від внутрішньої конфліктності до психічної цілісності.

9. Практичне значення та використання результатів дисертаційного дослідження. Отримані в дисертаційній роботі результати впроваджено та використовуються у діяльності:

- професійних психотерапевтичних організацій, зокрема громадської організації «Українська психотерапевтична ліга» – у психотерапевтичній та супервізійній практиці (акт про впровадження від 08.04.2026);

- суб'єктів господарювання приватного сектору, зокрема ТОВ «Гермес Трединг Груп» – у системі управління персоналом (психодіагностика, консультивання, розвиток персоналу) (акт про впровадження від 10.03.2026);

- закладів вищої освіти, зокрема кафедри авіаційної психології КАІ - в освітньому та науковому процесах (акт про впровадження від 9.04.2026). Практичне значення дослідження полягає у застосуванні розроблених теоретичних положень, динамічної моделі жіночої гендерної ідентичності та психоаналітично орієнтованого методу символічної реконструкції симптома та авторського психодіагностичного опитувальника у психотерапевтичній, консультативній та психокорекційній практиці, а також у сфері організаційної психології та управління персоналом.

10. Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота «Психологічні особливості жінок із проблемами гендерної ідентичності» є самостійним науковим дослідженням, у якому наведено теоретичні положення і висновки, власні ідеї та розробки автора, які дають змогу вирішити поставлені завдання. Усі висновки та практичні рекомендації, винесені на захист, розроблені дисертантом особисто. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей здобувача.

11. Апробація результатів дослідження. Найважливіші ідеї, висновки та рекомендації, отримані в дисертації, оприлюднені на наукових і науково-практичних конференціях, у тому числі міжнародних, всеукраїнських та за міжнародною участю: «ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки» (Київ, 2023, 2024,

2025, 2026); Promising Areas of Theoretical and Applied Research (USA, 2023); «Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій» (Київ, 2025).

12. Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображено у 10 наукових публікаціях, із яких 4 статті опубліковано у фахових наукових виданнях України та 6 публікацій у збірниках матеріалів конференцій різного рівня.

Список опублікованих праць за темою дисертації *Статті у наукових фахових виданнях України:*

1. Соловей Н.М. Відмова від жіночності та психогенна фригідність як результат конфлікту жіночої ідентичності: психоаналітичний погляд. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 8(48). С. 1671-1684. DOI: [10.52058/2786-5274-2025-8\(48\)-1671-1683](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-8(48)-1671-1683)

2. Соловей Н.М. Ранній досвід і жіноча гендерна ідентичність: психоаналітичні механізми ідентифікації та інтроекції. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 9(49). С. 1480-1494. DOI: [10.52058/2786-5274-2025-9\(49\)-1480-1493](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9(49)-1480-1493)

3. Соловей Н.М. Гендерна ідентичність і життя задоволеність жінок: психологічні особливості та адаптивні ресурси. *Наукові перспективи*. 2025. № 9(63). С. 1912-1925. DOI: [10.52058/2708-7530-2025-9\(63\)-1912-1925](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-9(63)-1912-1925)

4. Соловей Н.М. Метод символічної реконструкції симптомів як інструмент трансформації захисних механізмів та розвитку гендерної ідентичності. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 12(52). С. 1156-1173. DOI: [10.52058/2786-5274-2025-12\(52\)-1156-1173](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12(52)-1156-1173)

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації *тези*

1. Соловей Н. М. Психологічні особливості жінок з проблемами гендерної ідентичності. *Політ. Сучасні проблеми науки» за напрямом «Гуманітарні науки»*: тези доп. XXIII Міжнародна наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених. м. Київ, 6–7 квіт. 2023 р. Київ, 2023. Т. 1. С. 130–131.

2. Solovei N. Gender identity of a modern woman: a psychoanalytic perspective. *Promising Areas of Theoretical and Applied Research: International Conference*. USA, November 20–21, 2023. USA, 2023. P. 115–119. DOI: <https://doi.org/10.30888/2709-2267.2023-21-01-023>

3. Соловей Н. М. Феномен комплексу маскуліності: реалії та перспективи. *Політ. Сучасні проблеми науки за напрямом «Гуманітарні науки»*: тези доп. XXIV Міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених. м. Київ, 2–5 квіт. 2024 р. Київ, 2024. С. 142–143.

4. Соловей Н. М. Феномен ідентифікації з батьком: психоаналітичний погляд на вибір маскуліної позиції. *Політ. Сучасні проблеми науки за напрямом «Гуманітарні науки»*: тези доп. XXV Міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти і молодих учених. м. Київ, 1–4 квіт. 2025 р. Київ, 2025. Т. 1. С. 662–663.

5. Соловей Н. М. Психоаналітичні механізми конфлікту жіночої

ідентичності та вибір чоловічої ролі. *Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій*: тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 17 квіт. 2025 р. Київ, 2025. С. 58–64.

6. Соловей Н. М. Маскулінність як форма психологічного захисту у жінок: психоаналітичний аналіз. *Політ. Сучасні проблеми науки за напрямом «Гуманітарні науки»*: тези доп. XXVI Міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 14–16 квіт. 2026 р. Київ, 2026.

13. Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи 253 сторінки, із них – 177 сторінок основного тексту, 30 таблиць, 4 рисунки, 8 додатків. Список використаних джерел включає 170 найменувань.

14. Характеристика особистості здобувача. Соловей Наталія Миколаївна у процесі виконання дисертаційного дослідження продемонструвала високий рівень науково-теоретичної підготовки, розвинене аналітичне мислення та здатність до самостійного вирішення складних наукових завдань. Вона зарекомендувала себе як відповідальний і системний дослідник, який уміє поєднувати глибокий теоретичний аналіз із практичною інтерпретацією результатів. Здобувачка володіє сучасними методологічними підходами, здатна до критичного осмислення наукових джерел і формулювання обґрунтованої авторської позиції. Її дослідження відзначається концентрованою цілісністю та глибиною опрацювання проблематики. Особливо слід відзначити здатність працювати зі складними феноменами внутрішнього психічного функціонування на високому професійному рівні. Загалом, здобувачка продемонструвала сформовану наукову зрілість і готовність до подальшої науково-дослідної діяльності.

15. Оцінка мови та стилю дисертації. Текст дисертації викладено грамотною мовою, логічно та послідовно. Матеріали дослідження викладені з дотриманням вимог наукового стилю. Дисертація оформлена згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України.

16. Відповідність принципам академічної доброчесності. Дисертація не містить необґрунтованих запозичень та плагіату. У роботі дотримано правила посилання на джерела інформації у випадку використання підходів, положень, тверджень, відомостей. Надано достовірну інформацію про результати досліджень, джерела використаної інформації.

17. Рецензенти рекомендують: відповідно до пп. 15, 16 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, *пропонується такий склад разової ради:*

Голова ради:

Помиткіна Любов Віталіївна, д.психол.н., професор, професор кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ.

Рецензенти:

Яковицька Лада Савеліївна, д.психол.н., професор, в.о. завідувача кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ.

Дідух Марина Миколаївна, к.психол.н., доцент, доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ.

Офіційні опоненти:

Мозгова Галина Петрівна, д.психол.н., професор, завідувач кафедри психосоматики та психології здоров'я УДУ імені Михайла Драгоманова.

Радченко Марина Ігорівна, к.психол.н., доцент, доцент кафедри педагогіки та психології КНЕУ імені Вадима Гетьмана.

Усі члени разової спеціалізованої вченої ради не мають реальний чи потенційний конфлікт інтересів щодо здобувачки Соловей Наталії Миколаївни (зокрема, є його близькою особою) та/або його наукового керівника.

У результаті попередньої експертизи дисертації Соловей Наталії Миколаївни і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Соловей Наталії Миколаївни на тему «Психологічні особливості жінок з проблемами гендерної ідентичності».

2. Вважати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Соловей Наталії Миколаївни відповідає спеціальності 053 «Психологія» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Рекомендувати дисертаційну роботу «Психологічні особливості жінок з проблемами гендерної ідентичності», подану Соловей Наталії Миколаївни на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», за спеціальністю 053 «Психологія» до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

4. Рекомендувати Вченій раді затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова ради:

Помиткіна Любов Віталіївна, д.психол.н., професор, професор кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ.

Рецензенти:

Яковицька Лада Савеліївна, д.психол.н., професор, в.о. завідувача кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ.

Дідух Марина Миколаївна, к.психол.н., доцент, доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ.

Офіційні опоненти:

Мозгова Галина Петрівна, доктор психологічних наук, завідувач кафедри психосоматики та психології здоров'я УДУ імені Михайла Драгоманова.

Радченко Марина Ігорівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології КНЕУ імені Вадима Гетьмана.

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Соловей Наталії Миколаївни:

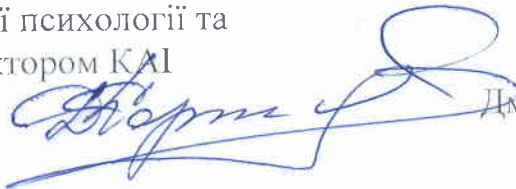
«за» – 16

«проти» – немає

«утримались» – немає

Головуючий на засіданні:

доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ
к.психол.н., доцент



Дмитро КАРПЛІАНСЬКИЙ

Секретар засідання:

доцент кафедри авіаційної психології та управління людським фактором КАІ,
к.психол.н.



Наталія МУЖАНОВА

ПОГОДЖЕНО:

проректор з наукових досліджень та трансферу технологій КАІ,
д.т.н., професор



Сергій ГНАТЮК